

38.0108 שבויים - שבויי מלחמה מכוחותינו - חובות וזכויותכללי

1. הפקודה מושתתת על עקרונות אמנת ג'נבה בדבר הטיפול בשבויי מלחמה, מיום 12 באב' 49 (להלן - האמנה) ומביאה, בתמצות, את עיקר הוראותיה. האמנה פורסמה ב"כתבי אמנה" מס' 30 מיום 30 בספט' 51.
- האמנה מחייבת את כל חיילי צה"ל מכוח פ"מ [33.0133](#) "משמעת - התנהגות בהתאם לאמנות בין לאומיות שמדינת ישראל צד להן".
2. חיילים, המשתייכים לכוחות המזוינים של צד לסכסוך, זכאים למעמד של שבויי מלחמה (להלן - שבויים).
- האוכלוסיות הנוספות הזכאיות למעמד של שבויי מלחמה מפורטים בסעיף 4 של האמנה.

כללי התנהגות של חיילי צה"ל בשבי - עקרונות

3. חייל צה"ל שומר אימונים למדינת ישראל בכל עת ובכל מקום, ללא תנאי וללא סייג, הוא נכון להקדיש את כל כוחותיו ואף להקריב את חייו להגנת המולדת ולחירות ישראל.
4. חייל צה"ל יילחם עד כלות יכולתו; לעולם לא ייכנע מרצונו החופשי.
5. הוכרע בקרב ונפל בידי האויב, ממשיך הלוחם להיות חייל צה"ל על כל חובותיו וזכויותיו. בעל הדרגה הגבוהה יטול את הפיקוד על חבריו בשבי, החייבים לציית לפקודותיו והוראותיו.
6. גם בהיותו בשבי האויב בוטח חייל צה"ל במדינת ישראל ובצה"ל. הוא יודע שהמדינה והצבא עושים את המאמצים העליונים, בכדי לשחררו בהקדם האפשרי.
7. חייל צה"ל שומר על כבוד עצמי, רוח זוות, נאמנות לחבריו לנשק ונכונות לעזרה הדדית. בהתנהגות זו ובאמונתו תלויים חייו ובריאותו הנפשית והגופנית, והם הגורמים העיקריים המסייעים לחייל בעמידתו בשבי ועד לשובו למולדת.
8. חייל חייב למסור לשוביו - אם ייחקר - את מספרו האישי, דרגתו, שם משפחתו, שמו הפרטי ותאריך לידתו. מלבד פרטים אישיים אלה לא ימסור חייל ידיעות או פרטים נוספים כלשהם.
9. בהיותו בשבי האויב כפוף חייל צה"ל לחוקים, לתקנות ולצווים הנהוגים בכוחות המזוינים של המדינה העוצרת, ובלבד שזה לא יסתור את האמור בפקודה זו.
10. עם נפילתם בשבי זכאים שבויים לביקור נציג הוועד הבינלאומי של הצלב האדום. על כן חייב חייל צה"ל הנופל בשבי האויב לדרוש מייד ממפקד המיתקן, שבו הוא נמצא, להיפגש עם נציג כאמור. חייל הנופל בשבי חייב לדרוש הענקת הזכויות המפורטות באמנה וחייב להתלונן בפני נציגי הוועד הבינלאומי של הצלב האדום, אם זכות כלשהי תישלל ממנו.
11. התנהגותו והופעתו של חייל צה"ל בשבי תהיה תמיד גאה ומכובדת, לרבות כאשר בא במגע עם נציגים לשבויים של הצלב האדום, ארגונים אחרים המסייעים לשבויים ואמצעי התקשורת (טלוויזיה, רדיו, עיתונות).
12. חייל צה"ל לא יקבל שחרור מהשבי, גמור או חלקי, על יסוד הן צדק או כל הבטחה שהיא כלפי האויב (סעיף 21 של האמנה).

עיקרי אמנת ג'נבה

13. האמנה קובעת ביחס לשבויים את העקרונות הר"מ:-
- א. שבויים נמצאים בידי המדינה שבידיה נפלו ("המדינה העוצרת"), האחראית לטיפול בהם. גורלם אינו נתון להחלטתם של פרטים או של יחידות צבאיות.
- ב. שבויים זכאים לכך, כי ינהגו כלפיהם תמיד מנהג אנושי, ללא כל הפליה לרעה מטעמי גזע, לאום, דת או השקפה מדינית.

בלמ"ס

38.0108
פקודות מטכ"ל, 20 אפר' 78

- ג. חובה להגן על שבויים בפני מעשי אלימות או הפחדה או בפני עלבונות וסקרנות הרבים.
- ד. שבויים יפוננו, בהקדם האפשרי, למקומות רחוקים במידה מספקת מאזורי הקרב. אפשר להחזיק ארעית באיזור הסכנה רק שבויים, אשר בגלל פציעתם או מחלתם נשקפת להם סכנה גדולה יותר מפנינים מאשר מהשארותם. אין לסכן את חיי השבויים ללא צורך, שעה שהם מחכים לפינוי מאיזור הקרב.
- ה. נשים זכאיות לכך, כי ינהגו בהן במלוא ההתחשבות הראויה לבנות מינן. מכל מקום היחס אליהן לא יהיה פחות טוב מהיחס לגברים.
- ו. אסורים בהחלט:-
- 1) רצח וכן מעשה או מחדל, הגורמים למותם של שבויים או מסכנים את בריאותם במידה חמורה.
 - 2) הטלת מום גופני, עינויים ויחס אכזרי אחר, מעשה אלימות בגופם של שבויים וכן התעללות בגופם או בכבודם.
 - 3) השימוש בשבויים לניסויים רפואיים או מדעיים כלשהם, שאינם מוצדקים מבחינת הטיפול הרפואי בהם ואינם מבוצעים לטובתם.
 - 4) חריצת דינם של שבויים ללא פסק דין בדין משמעתי או של בית משפט מוסמך.
 - 5) לקיחת בני ערובה.
 - 6) מעשי גמול.
14. בשום מקרה לא יהיה חייל צה"ל הנופל בשבי רשאי לוותר על זכות מן הזכויות, המובטחות לו ע"י האמנה.

זכויות חיילי צה"ל בשבי

15. חפצים -
- א. החפצים המפורטים להלן יושארו ברשותו של השבוי:-
- 1) חפצים צבאיים שבידי שבוי, המיועדים ללבוש אישי או לשימוש אישי (כגון: מדים, קסדה, מסכת גז, מזון, סימני דרגה, עיטורים, כרטיס זיהוי אישי).
 - 2) חפצים של שבוי, שהם בעלי ערך אישי בלבד.
 - 3) חפצי ערך לא יילקחו משבוי, אלא מטעמי ביטחון. נלקחו חפצים כאלה, ינהגו בהם לפי הנוהל שנקבע לגבי סכומי כסף.

תוקף טעיף 16 מהה-1 ספט' 92

16. כספי השבויים -
- א. כספים שבידי שבוי לא יילקחו ממנו, אלא בפקודת קצין ותמורת קבלה, שבה יירשמו שמו, דרגתו ויחידתו של נותן הקבלה.
- ב. כספים שהם במטבע של המדינה העוצרת, או שהומרו למטבע זה לפי בקשת השבוי, ייזקפו לזכות חשבוננו האישי של השבוי.
- ג. כספים, שאינם במטבע המדינה העוצרת, ושבעליהם לא ביקשו להמירם במטבע זה, יושמו במשמרת המדינה העוצרת ויוחזרו לשבוי בתום שביו, בצורתם המקורית, עם חפצי הערך שנלקחו ממנו.
- ד. כספים הממוענים לשבוי מסוים או הממוענים לכלל השבויים ייזקפו אף הם לזכותם בחשבונם האישי.
- ה. אם הורשו השבויים לקנות מצרכים בקנטינה, ינוכו הסכומים מחשבונם האישי.
17. שיכון -
המדינה העוצרת תשכן שבויים באותם התנאים שבהם היא משכנת את כוחותיה המזוינים. הבניינים

בלמ"ס

בלמ"ס

38.0108
פקודות מסכ"ל, 20 אפר' 78

שבהם ישוכנו השבויים יהיו מוגנים בפני רטיבות, מוסקים ומוארים כפי הצורך. במחנה שבו משוכנים(ות) שבויים ושבוייות, יותקנו להם מגורים נפרדים.

תוקף סעיף 18 מה-16 ספט' 92

18. מזון -
המדינה העוצרת חייבת לספק מנות יומיות מספיקות מבחינת כמותן, איכותן ורבגוניותן, לשמירת בריאותם הטובה של השבויים. במידת האפשר ישותפו השבויים בהכנת ארוחותיהם. בעת הספקת מנות יש להתחשב במיוחד בתזונה שבה רגילים השבויים. לשבויים עובדים יסופקו מנות מזון נוספות, שיש צורך בהן בשל המאמץ הכרוך בעבודה שבה הם עובדים. מי שתייה יסופקו לשבויים במידה מספקת. עונשי משמעת קיבוציים הפוגעים במזון - אסורים.
19. הלבשה -
המדינה העוצרת תספק לשבויים פריטי הלבשה, לבנים ופריטי הנעלה במידה מספקת, תוך התחשבות באקלים האיזור שבו הם משוכנים.
20. דואר -
א. מותר לשבוי לשלוח ולקבל מכתבים וגלויות. הוא רשאי לשלוח לפחות שני מכתבים וארבע גלויות בחודש.
ב. מייד עם כניסתו של השבוי למחנה או לבית חולים ולא יאוחר משבוע ימים, תינתן לו האפשרות לכתוב למשפחתו ולהודיע את כתובתו ומצב בריאותו. במקרה של מחלה או העברה למחנה אחר, תינתן לשבוי האפשרות לכתוב מייד למשפחתו גלויה, המודיעה לה על כתובתו ומצב בריאותו. במקביל תינתן לשבוי האפשרות לכתוב לוועד הבינלאומי של הצלב האדום ולהודיע לו את הפרטים הנ"ל.
ג. שבוי רשאי לכתוב את המכתבים והגלויות בשפת מולדתו.
ד. משלוחי דואר יהיו פטורים מדמי דואר.
21. קבלת חבילות -
מותר לשבוי לקבל חבילות אישיות או משלוחים קיבוציים. המשלוחים יהיו פטורים ממס כלשהו.
22. היגינה וטיפול רפואי -
א. המדינה העוצרת חייבת לנקוט את כל האמצעים שיהיה בהם להבטחת ניקיונם של מחנות שבויים ומניעת מגפות. כן חייבת המדינה העוצרת לספק לשבויים מים וסבון, לצורכי רחיצתם וכביסת בגדיהם.
ב. ביקורת רפואית של שבויים תיערך לפחות פעם אחת בחודש.
ג. המדינה העוצרת חייבת לתת לשבויים פצועים וחולים את כל הטיפול הרפואי הדרוש. השבויים רשאים להתייצב לפני המוסדות הרפואיים לשם בדיקה.
ד. במידת האפשר יטפלו בשבויים העובדים הרפואיים שעוכבו ע"י המדינה העוצרת, כדי לסייע לשבויים.
23. דת -
השבויים ייהנו מחופש פולחן מלא, לרבות השתתפותם בטקסי תפילותיהם. המדינה העוצרת חייבת להתקין מקומות מספיקים ונאותים לעריכת טקסים דתיים.
24. פעולות תרבותיות וגופניות -
המדינה העוצרת תעודד בקרב השבויים פעולות השכלה, חינוך, בידור, ספורט ומשחקים. כמו כן תספק את הציוד הדרוש לכך. לשבויים תינתן אפשרות לעשות תרגילי גוף, לרבות ספורט ומשחקים וכן יאפשרו להם תחת כיפת השמים.
25. קנטינה -
א. בכל מחנה שבויים תותקן קניטנה, ובה יוכלו השבויים להשיג צורכי אוכל, סבון, מוצרי טבק ומצרכים אחרים לשימושם היומיומי. מחירי המצרכים לא יעלו על מחירי השוק המקומי.

בלמ"ס

- ב. הרווחים של הקנטינה יוקדשו לטובת השבויים. לשם כך תיווסד קרן מיוחדת. לנציג השבויים תהיה הזכות להשתתף בהנהלת הקנטינה ובהנהלת הקרן שתצטבר מרווחי הקנטינה.
26. נציגות השבויים -
- א. נציגי השבויים ייבחרו ע"י השבויים עצמם, באופן חופשי ובבחירות חשאיות. הנציגים טעונים אישורה של המדינה העוצרת.
- ב. במחנות לקצינים ובמחנות מעורבים יוכר כנציגם הקצין הוותיק ביותר בעל הדרגה הגבוהה ביותר מבין השבויים.
- ג. תפקידם של הנציגים הוא לסייע לקידום שלומם הגופני, הרוחני והתרבותי של השבויים וליצגם בפני הרשויות הצבאיות של המדינה העוצרת, הצלב האדום וכל ארגון אחר המושיט להם עזרה.
- ד. לשבויים או לנציגם זכות בלתי מוגבלת לפנות ישירות לרשויות המדינה העוצרת או אל נציגי הוועד הבינלאומי של הצלב האדום, כדי להסב את תשומת ליבם לכל הקשור לתנאי שבויים.

27. נוסח אמנת ג'נבה -

- א. נוסח אמנת ג'נבה בדבר הטיפול בשבויי מלחמה יוצג בשפת השבויים במחנה השבויים באותם מקומות, שאליהם יש לשבויים גישה. שבויים, שאינם יכולים לגשת אל המקום שבו הוצג נוסח האמנה, חייבת המדינה העוצרת לספק להם העתקים מנוסח האמנה, לפי בקשתם.
- ב. כדי שחייל צה"ל הנופל בשבי ידע את זכויותיו, עליו לדרוש את נוסח האמנה בשפה העברית, מייד עם נפילתו בשבי.

חובות חיילי צה"ל בשבי.

28. חקירה -

- א. עם נפילתו בשבי, יציג חייל צה"ל בפני שוביו רק את כרטיס הזיהוי, שהוצא לו ע"י צה"ל (טופס 403, 404 או 1-403). המדינה העוצרת אינה רשאית לקחת את כרטיס הזיהוי האמור מידי החייל.
- ב. חייל צה"ל הנופל בשבי חייב למסור לשוביו, אם ייחקר, את הפרטים הר"מ:- מספרו האישי, דרגתו, שם משפחתו, שמו הפרטי ותאריך לידתו. חייל שאינו מוסר פרטים אלה צפוי, בהתאם לאמנה, לצמצום זכויות היתר, שמעניקים לדרגתו או למעמדו.
- ג. פרט לנזכר לעיל, לא ימסור חייל ידיעות או פרטים נוספים כלשהם למדינה העוצרת.
- ד. המדינה העוצרת אינה רשאית להוציא מהשבוי ידיעות כלשהן ע"י עינויים גופניים או רוחניים או בכל צורת כפייה שהיא. שבויים, המסרבים לענות - אסור להפחידם, להעליבם או להפקידם ליחס בלתי נעים או ליחס מזיק כלשהו.
- ה. שבויים, שמחמת מצבם השכלי או הגופני אינם יכולים לציין את זהותם, יימסרו למוסדות רפואיים. זהותם של שבויים כאלה תיקבע בכל הדרכים האפשריות, תוך כפיפות להוראות סעיפי משנה א' עד ד' לעיל.
- ו. חקירת השבויים תבוצע בשפה שאותה הם מבינים.

29. תעסוקה -

תוקף סעיף משנה א' מה-16 ספט' 92

- א. המדינה העוצרת רשאית לחייב שבויים כשירים מבחינה גופנית, לעבוד בעבודות הקשורות בניהול מחנות השבויים או בתחזוקתם וכן בעבודות אחרות, שאינן בעלות אופי או תכלית צבאיים. מכל מקום אין להטיל על השבויים עבודות מסוכנות או מזיקות לבריאותם. חובה

בלמ"ס

38.0108
פקודות מסכ"ל, 20 אפר' 78

להתיר לשבויים באמצע עבודתם היומית מנוחה של שעה אחת, לפחות. כן הם זכאים למנוחה של עשרים וארבע שעות רצופות בשבוע.

- ב. תמורת עבודתם יקבלו השבויים שכר בשיעור הוגן.
- ג. קצינים לא יועסקו בעבודה כלשהי, אלא אם כן רצונם בכך.
- ד. מש"קים אפשר להעסיק בפיקוח על השבויים העובדים.

30. שיפוט ומשמעת -

א. שבויים כפופים לחוקים, לתקנות ולצווים הנהוגים בכוחות המזוינים של המדינה העוצרת (ראה סעיף 9 לעיל).

ב. שבויים, המפרים את ההוראות החוקיות של המדינה העוצרת, כאמור בסעיף משנה א' לעיל, צפויים להיות מובאים לדין.

ג. הרשויות הצבאיות ובתי המשפט של המדינה העוצרת אינם רשאים להטיל על שבויים עונשים אחרים, זולת אלו שנקבעו לגבי אנשי הכוחות המזוינים של המדינה העוצרת. עם זאת אסור למדינה העוצרת ליטול משבויים את דרגתם או למנוע מהם לשאת את סמליהם.

תוקף סעיף משנה ד' מה-16 ספטי' 92

ד. עונשי המשמעת, שאותם ניתן להטיל על שבויים בגין הפרת ההוראות המחייבות של המדינה העוצרת הם:-

(1) קנס של עד חמישים אחוז משכר העבודה, שהשבוי מקבל, במשך תקופה של עד שלושים יום.

(2) הפסקת זכויות היתר המוענקות לשבוי בנוסף על זכויותיו לפי אמנת ג'נבה.

(3) תפקידי הוגעה עד שעתיים ביום (עונש זה לא יוטל על קצינים). תפקידי הוגעה - תפקידים מחוץ לשעות העבודה הרגילות, האמורים לשמש לטובת השבויים.

(4) בשום מקרה לא יהיו עונשי המשמעת בלתי אנושיים, אכזריים או מסכנים את בריאותם של שבויי מלחמה.

ה. אסור להעביר שבויים למוסדות המשמשים לריצוי עונש (כגון: בתי כלא, בתי סוהר פושעים), על מנת שירצו שם עונש משמעת.

ו. שבויים, פרט לקצינים, חייבים להצדיע לכל קציני המדינה העוצרת ולהביע לפנייהם את כל גילויי הכבוד החיצוניים הנהוגים בצה"ל.

ז. שבויים קצינים יצדיעו רק לקציני המדינה העוצרת הגבוהים מהם בדרגה, אולם הם חייבים להצדיע למפקד מחנה השבויים, ואין זה משנה מה דרגתו.

זכויות מיוחדות - עובדים רפואיים וכוהני דת

31. אמנת ג'נבה להטבת מצבם של פצועים וחולים מבין אנשי הכוחות המזוינים בשדה הקרב 1949 קובעת, שסגל רפואי כמוגדר באמנה וכוהני דת צבאיים הנספחים לכוחות המזוינים שנפלו בידי האויב, לא יעוכבו בידו אלא במידה שמצב בריאותם, צורכיהם הרוחניים ומספרם של השבויים ידרשו זאת.

32. האמנה הנזכרת בסעיף 31 לעיל והן האמנה בדבר הטיפול בשבויי מלחמה קובעות, שסגל רפואי וכוהני דת, שעוכבו בידי המדינה העוצרת כדי לסייע לשבויים, לא ייראו כשבויים. ואולם הם ייהנו לפחות מכל היתרונות וההגנה של האמנה בדבר הטיפול בשבויי מלחמה, ואף יעניקו להם את כל ההקלות הנחוצות, כדי להושיט לשבויי מלחמה עזרה רפואית ושירות דתי, בראש ובראשונה לשבויים מקרב כוחותיהם הם.

שבוי חוזר

בלמ"ס

בלמ"ס

38.0108

פקודות מטכ"ל, 20 אפר' 78

33. שבוי צה"ל, המוחזר משבי האויב, לא יגלה ולא ימסור פרט כלשהו בדבר נסיבות נפילתו בשבי, תנאי החזקתו, פרטי חקירתו וקורותיו בשבי ונסיבות החזרתו מהשבי, אלא באישור מיוחד, בכתב, מאמ"ן-רמ"ח ביטחון מידע.

34. פקודה זו תשונן לחיילי כל הדרגות אחת ל-12 חודש.